

Spis treści

Dziecko z całościowymi zaburzeniami rozwoju – autyzm.....	7
1. Wstęp	9
2. Praca na pozytywach – czyli jak motywować do pracy?	10
2.1. Rodzaje nagród	10
2.2. Stosowanie nagród	11
2.3. Systemy żetonowe	13
3. Pierwsze dni w przedszkolu.....	14
4. Posiłki	15
5. Metody radzenia sobie z zachowaniami trudnymi	16
5.1. Praca z zachowaniami autostymulacyjnymi	20
6. Technika time outu – wytyczne do stosowania i charakterystyka procedury.....	21
7. Nauka komunikacji	22
7.1. Jak wprowadzać system pecs?	23
8. Trening toaletowy	23
9. Nauka czynności samoobsługowych	25
10. Nauka zabawy	27
11. Zajęcia indywidualne – ich przebieg i forma	28
12. Zajęcia grupowe	32
13. Praca z zachowaniami schematycznymi i rutynami	33
13.1. Technika odwracania	34
14. Specyfika uczenia się dzieci z autyzmem	34
14.1. Generalizacja.....	35
14.2. Utrzymywanie posiadanych umiejętności	36
15. Przygotowanie dziecka do pójścia do przedszkola.....	36
16. Propozycje zabaw dla grupy, w której jest dziecko z zaburzeniami rozwoju	38
1. Zabawa – Listonosz/Dostawca/Pralnia	38
2. Zabawa naśladowcza – Na podłodze siedzi jeź	38
3. Zabawa – Niech wstaną wszyscy.....	38
4. Zabawa – Gra w magiczny worek	38
5. Zabawa – ruchowa Samochody	38
6. Zabawa – Kto ma...?	39
7. Zabawa ruchowa – Stonoga	39
Literatura	39

Dziecko z całościowymi zaburzeniami rozwoju – Zespół Aspergera	41
1. Wstęp	43
2. Mały indywidualista, czyli przedszkolak z diagnozą zespołu Aspergera	44
2.1. Jakościowe nieprawidłowości w zakresie interakcji społecznych.....	44
2.1.1. Komunikacja pozawerbalna	44
2.1.2. Relacje społeczne	46
2.2. Jakościowe nieprawidłowości w zakresie wzorców porozumiewania się	49
2.3. Ograniczony, stereotypowy, powtarzający się repertuar zainteresowań i aktywności.....	51
2.4. Funkcjonowanie poznawcze	55
3. Strukturyzacja, wizualizacja, motywacja.	
Kilka praktycznych wskazówek dla nauczycieli i rodziców	56
3.1. Strukturyzacja czasu, miejsca, osób i działania	56
3.2. Kilka słów o motywacji	60
3.2.1. Kiedy nagroda nie działa?	62
3.2.2. Czy możemy wykorzystywać stereotypowe zainteresowania dziecka do motywacji?	63
3.2.3. Co zrobić, jeśli nagroda nie ma jasnych ram czasowych?	63
3.2.4. Jak długo nagradzać pozytywne zachowanie dziecka?.....	64
3.2.5. Jakie komunikaty powinny towarzyszyć nagradzaniu dziecka?	64
3.2.6. Reakcje pozostałych przedszkolaków.....	64
3.2.7. Jak odraczać nagrody?	65
3.3. Dodatkowe wskazówki	65
4. Pomysły na zajęcia grupowe	67
4.1. Rozpoznaję stany emocjonalne	67
1. Ćwiczenie – Znajdź wesołka i smutasa. Kto się boi, a kto w złości połamaby wszystkie kości	67
2. Ćwiczenie – Zgaduj zgadula	67
3. Ćwiczenie – Raz i dwa minkę wyrzucę ja.....	67
4. Ćwiczenie – Kolorowanki.....	67
5. Ćwiczenie – Stop w bajeczce czas na zagadeczkę	68
6. Ćwiczenie – Co tu się dzieje zaraz wymyślę, potem podzielę się swoim pomysłem	68
7. Ćwiczenie – Moje ciało dobrze wie, jak ja dzisiaj czuję się	68
4.2. Poszerzam wiedzę o własnych emocjach	69
1. Ćwiczenie – Tik tak tik tak. Jaki nastrój dzisiaj mam.....	69
2. Ćwiczenie – Kamyczkowe minki.....	69
3. Ćwiczenie – Jestem wyjątkowy	70
4. Ćwiczenie – Kronika naszych nastrojów	70
5. Ćwiczenie – Buźki.....	70
4.3. Pracuję w zespole	70
1. Ćwiczenie – Mój kącik spokoju	70
2. Ćwiczenie – Skrzynia mocy i sejf na zmartwienia	71
3. Ćwiczenie – Porusz główką, moja grupko	72

4. Ćwiczenie – Niewidzialne kółko	72
5. Ćwiczenie – Hej kółeczko, powiedz mi, jak otworzyć twoje drzwi?.....	73
6. Zabawa – Przewodniku prowadź	73
4.4. Co mówi moje ciało?	74
1. Ćwiczenie – Kalambury	74
2. Ćwiczenie – Mój głos dobrze o tym wie, jak ja właśnie czuję się	74
3. Ćwiczenie – Raz, dwa, trzy, minkę robisz ty!.....	75
4. Ćwiczenie – Posągi	75
5. Ćwiczenie – Kiedy patrzeć innym w oczy	75
4.5. Jak się zachować w różnych sytuacjach?	75
1. Ćwiczenie – Dziś w teatrze zagram ja, jak poradzić sobie mam	75
2. Ćwiczenie – Historyjki społeczne	76
4.6. Poszerzam wiedzę na temat innych	76
1. Ćwiczenie – Mniami mniami mniami mniami, dziś jesteśmy łasuchami	76
2. Ćwiczenie – Pomyśl moje słonko, jakie lubię jedzonko	76
3. Ćwiczenie – Kłębuszkowa pajęczyna	77
4. Ćwiczenie – Magiczna linia	77
4.7. Narracja i pułapki językowe	78
1. Zabawa – Od kosteczki do kosteczki opowieści różnej treści.....	78
2. Zadanie – Czy owoc granat może wybuchnąć?	78
4.8. Rozwijam wyobraźnię	79
1. Ćwiczenie – Kiedy główką dziś poruszę, wiadro zrobię kapeluszem	79
2. Zabawa – Ta myszka jest noskiem koteczka dużego. Nie widzę jej teraz, bo patrzę na kota całego	79
4.9. Każdy z nas jest inny – warsztat na temat inności	80
1. Ćwiczenie – Przewodniku, prowadź	80
2. Ćwiczenie – Widzę tylko trochę	80
3. Ćwiczenie – Nie słyszę	80
4. Ćwiczenie – Przyjemne w dotyku.....	80
Polecana literatura	82
Bibliografia	83
Praktyczne wskazówki dla rodziców dzieci z Zespołem Aspergera.....	84
Autorki.....	87

Dziecko z całościowymi zaburzeniami rozwoju – autyzm

Anna Krauze

1. Wstęp

Autyzm jest zaburzeniem rozwojowym, które dotyka wszystkich sfer rozwoju dziecka. Dziecko autystyczne ma trudności z komunikowaniem się, w zakresie sfery poznawczej, społecznej i emocjonalnej. Trudności te przejawiają się w różny sposób u każdego z dzieci – mogą mieć zupełnie inne umiejętności, jak również inne potrzeby edukacyjne.

Dzieci autystyczne często mają trudności w komunikowaniu się z otoczeniem: nie mówią lub rozwój mowy jest nieadekwatny do wieku rozwojowego, nie rozumieją komunikatów społecznych. Mają trudności w rozumieniu złożonych poleceń, jakie kierują do niego rodzice i nauczyciele. Ponadto dzieci takie mają trudności w akceptowaniu zmian w otoczeniu, często nie wchodzą w relacje z rówieśnikami, a ich zabawa jest schematyczna.

*Trudności
w komunikowaniu się*

Deficyty rozwojowe, jakie obserwujemy w autyzmie, można porównać do wielkich głązów leżących na ścieżce, jaką jest dana sfera rozwoju. Głązy te utrudniają dziecku dojście do celu, niekiedy dziecko musi iść inną drogą, niekiedy droga ta jest dłuższa niż ta, którą podążają jego rówieśnicy. Często też ominięcie głązów jest niemożliwe bez pomocy dorosłych.

Deficyty jak głązy

Dzieci autystyczne różnią się od swoich rówieśników pod względem tego, jak postrzegają otaczający je świat. Typowo rozwijające się dzieci uczą się wielu czynności poprzez naśladowanie dorosłych. Dzieci autystyczne mają trudność w rozumieniu komunikatów społecznych, trudno jest im selekcjonować napływające ze środowiska sygnały, dlatego też w początkowym etapie życia nie uczą się poprzez obserwowanie otoczenia.

Nie uczę się przez naśladownictwo

Nowe sytuacje, takie jak: pójście w nowe miejsce, spacer nową trasą, zmiana rytmu dnia – budzą w dzieciach autystycznych duży niepokój. Zaburzenia sensoryczne, np. nadwrażliwość słuchowa, niedowrażliwość dotykowa, sprawiają, że dzieci autystyczne mogą reagować gwałtownym protestem, płaczem na codzienne sytuacje, na które typowo rozwijające się dzieci nie zwracają większej uwagi.

Boję się nowego

Nauka czynności typu: trening toaletowy, samodzielne ubieranie się, samodzielne jedzenie – także przysparzają im wiele trudności. Dziecko autystyczne miewa często trudności w koncentracji uwagi, nie wykazuje także dużej ciekawości do poznawania otaczającego je świata.

Nie umiem się skoncentrować

Nauczyciele i osoby z najbliższego otoczenia dziecka stosując sprawdzone i udowodnione naukowo metody postępowania z dziećmi autystycznymi, są w stanie efektywnie pomóc dziecku w rozwoju. W niniejszym poradniku przedstawione zostały metody oparte o stosowaną analizę zachowania. W przypadku dzieci z dużymi deficytami rozwojowymi lub prezentujących liczne zachowania trudne – konieczne może być skonsultowanie się z wysoko wykwalifikowanym specjalistą z zakresu terapii behawioralnej, w celu wdrożenia indywidualnego planu pomocy dziecku i jego rodzinie. Opisane metody radzenia sobie z poszczególnymi trudnościami dziecka mogą wymagać

w początkowym etapie pracy. W początkowym etapie terapii może mu nie zależeć na pochwałach, może nie rozumieć ich znaczenia.

W przypadku dzieci z autyzmem nagrodą stosowaną w pracy mogą być zabawki, zwłaszcza takie, które pozwalają na dostarczenie określonej stymulacji sensorycznej. Dla dzieci preferujących doznania wzrokowe atrakcyjne mogą okazać się: zabawki świecące; takie, które można wprawiać w ruch (bączki, butelki wypełnione kolorowym piaskiem, kołowrotki na wodę), ale również możliwość oglądania bajek na video, machanie wstążkami. Dzieci lubiące doznania dotykowe mogą zainteresować się takimi zabawkami, jak: żelowe zabawki do rozciągania, plastelina, zabawa produktami sypkimi, np. ryż, poduszeczki z żelom do ogrzewania i schładzania. Dla dzieci lubiących doznania słuchowe motywujące mogą być instrumenty, słuchanie piosenek, zabawki grające. Te dzieci, które preferują zabawy ruchowe, mogą polubić: bujawki, huśtanie w kocu, skakanie po trampolinie. Ważne, aby nauczyciel obserwował dziecko, jak również dowiedział się od jego rodziców, co dziecko lubi. Dzięki temu możliwe jest zgromadzenie pudełka nagród indywidualnego dla danego dziecka.

Odpowiedni typ nagrody – taka, która motywuje

2.2. Stosowanie nagród

Bardzo ważne jest to, aby nauczyciel używał nagród, przestrzegając następujących reguł:

Zasady przyznawania nagród

- Nagroda zawsze jest za coś – nagradzamy te zachowania, które chcemy, żeby dziecko prezentowało częściej w przyszłości.
- Nie przyznajemy nagród na wyrost.
- Nagradzamy zachowania dziecka zaraz po tym, jak dane zachowanie wystąpi – jeśli dziecko na polecenie nauczyciela pokoloruje obrazek, to kilka sekund po skończeniu kolorowania nauczyciel powinien przyznać mu nagrodę.
- Dziecko nie może mieć swobodnego dostępu do zabawek, które służą jako nagrody. Nauczyciel może umówić się z rodzicami, że na czas pobytu dziecka w przedszkolu udostępniają oni zabawki lub przedmioty, które dziecko bardzo lubi, do których jednak nie ma także swobodnego dostępu w domu. Można nimi nagradzać pożądane zachowania dziecka.
- Przy zadaniach i umiejętnościach, które są dla dziecka szczególnie trudne/nowe, nauczyciel może przyznawać nagrody nawet za próby wykonania zadania lub wykonanie zadania przez dziecko z pomocą nauczyciela. Wraz z pozyskiwaniem przez dziecko danej umiejętności nauczyciel może przyznawać nagrody za te momenty, w których dziecko wykonuje dane zadanie z większą samodzielnością – z mniejszą pomocą nauczyciela.
- W przypadku dzieci z autyzmem należy, oprócz przyznawania nagród rzeczowych, zawsze jednocześnie je chwalić, przybijając „piątkę”, „żółwika”, np. dziecko spokojnie siedzi na dywanie podczas zajęć, nauczyciel daje dziecku nagrodę rzeczową i chwali: *Ładnie siedzisz, brawo!*
- Nie ma nagród na stałe – jeśli dziecko w poniedziałek „pracuje” na bańki mydlane i plastelinę, to nie znaczy, że te same przedmioty po kilku dniach